

Avdelningen för befolkning och välfärd
Jonas Olofsson

Möte i användarrådet för demokratistatistik 20 november 2020

Närvarande:

Henrik Ekengren Oscarsson, ordförande, Göteborgs universitet (GU)
Anna Nyqvist, Valmyndigheten
Helena Bengtsson, Sveriges television (SVT)
Kalina Lindahl, Riksdagens utredningstjänst (RUT)
Paula Blomqvist, Kulturdepartementet
Björn Kullander, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
Tiina Ekman, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
Fredrik Furtenbach, Sveriges radio (SR)

Ej närvarande:

Sven Oskarsson, Uppsala Universitet

Närvarande från SCB:

Magnus Sjöström, BV/LEDN
Amanda Hansson, BV/DEM
Mikaela Järnbert, BV/DEM
Jonas Olofsson, BV/DEM
Johan Eklund, BV/DEM

1 Godkännande av dagordning

Dagordningen godkändes utan invändning.

2 Informationsrunda – aktuell information från rådets ledamöter och SCB

Tiina Ekman, MUCF, berättade om tre uppdrag som kopplar till demokratiområdet. Det första går ut på att främja ungas förutsättningar att delta i demokratin. Under 2020 har material förberetts för spridning och en första delrapport kommer i januari 2021. Det består av olika indikatorer, bland annat unga som röstar och ungas intresse för politik samt tittar även på i vilken utsträckning kommuner ger unga möjligheter att delta. Det andra uppdraget består av beslut om vilka föreningar som ska få medel för att stärka demokratin på olika sätt. Prioriterat projekt där det finns sociodemografiska utmaningar, liksom glesbygd och projekt med fokus på ungas och andra grupper

inkludering. Det tredje uppdraget, där EU-kommissionen är initiativtagare, rör olika indikatorer och jämförelser mellan EU-länder. En viktig källa är EU/SILC-undersökningen, där det går att följa ungas deltagande, vart sjätte år. Är det möjligt att komplettera SILC-data med flash-EURO-barometer, inga beslut är dock tagna i nuläget.

Paula Blomqvist, Kulturdepartementet, berättade om 2020 års valutredning (Ju 2020:08). Kommittén ska se över behovet av att stärka skyddet mot manipulationerna av valsystemet. Ytterligare en uppgift är att utvärdera reformen med avskärmningar av valsedelställ. Inom demokratipolitiken pågår den nationella satsningen Demokratin 100 år. Inom ramen för satsningen har bland annat ett antal myndigheter fått i uppdrag att genomföra demokratistärkande insatser inom sina respektive verksamhetsområden. Regeringen har därutöver träffat en överenskommelse på demokratiområdet med SKR. Vidare genomför kommittén Demokratin 100 år (dir. 2018_53) bland annat en rad kommunikativa aktiviteter under ledning av Peter Örn.

Fredrik Furtenbach, Sveriges radio, berättade om att SRs Mediemätare har utvecklats ytterligare och den är nu den största i Sverige. Mellan en halv till en miljon artiklar/inslag per gång. Det har skett en utvidgning av innehållet som nu gäller poddar, TV, Nyhetssajter m.m.. Allt som rör politik tas med. Går att bryta ner vilka partier olika medier nämner.

Anna Nyqvist berättade att Valmyndigheten planerar för Sametingsvalets genomförande. Därutöver har myndigheten påbörjat ett eget statistikuppdrag där de ska kartlägga och föreslå vilken statistik Valmyndigheten ska publicera och även hur statistikuppgifter ska publiceras. Finns nu lagstiftning som stöder Valmyndigheten att spara och eventuellt publicera individuella kandidater historiskt. Det pågår även ett långsiktigt arbete för att digitalisera röstlängderna inför EU-valet 2024. Därutöver har Valmyndigheten fått många frågor om IT-rösträkningsmaskiner i Sverige i förhållande till USA (men Sverige har inte rösträkningsmaskiner).

Björn Kullander, SKR, instämde angående digitala röstlängder. Därutöver nämndes en överenskommelse med regeringen om att uppmärksamma demokratin 100 år. Bland annat genom olika arrangemang runt om i landet. I samband med det kommer de regionala rapporter om de förtroendevalda som SKR tar fram varje mandatperiod publiceras. Rapporter som baseras på SCB-statistik. SKR tar också fram en rapport om folkinitiativ och folkomröstningar som kommer presenteras på ett webinarium 9 december med Ann-Cathrine Jungar från Södertörns Högskola. Även våren blir digital och Demokratidagen delas upp på två dagar 14-15 april. Utöver det är det mycket frågor som rör digitala fullmäktige- och nämndmöten.

Helena Bengtsson, SVT, berättade att de kommer ur USA-valet, där en hel del har handlat om att informera om hur rösträkningen går till. Ur ett journalistiskt perspektiv gläds hon åt att Valmyndigheten får hålla uppgifter om nominerade och valda kandidater. I övrigt är det bitvis svårt med myndigheter och kommuner som hänvisar till sekretess för rikets säkerhet i och med corona-relaterade uppgifter. Detta gör det svårare att beskriva den nya vågen. Men SCB har skött det bra, framförallt med dödsstatistiken.

Kalina Lindahl, RUT, berättade att forskare från Uppsala universitet genomför studier om jämställdhet i riksdagen, bland annat om könsskillnader i det vardagliga arbetet, men även hur det ser ut på viktiga positioner. Resultat redovisas under 2021. Restriktioner med enkäter till kommuner och regioner påverkar arbetet en del.

Henrik Ekengren Oscarsson, GU, berättade att de avidentifierar valundersökningar avseende paneler som ingått i 2014 och 2018 års undersökning. Tidigare har resultat publicerats i tjocka böcker, nu är det kortare rapporter som publiceras direkt på valforskningsprogrammets webbplats. Allt kommer med men i andra format vilka förhoppningsvis får större spridning. Pågår även arbete med internationellt gemensamma frågor för perioden 2021-2026, vilka inkluderar några Coronafrågor. De ska testas i Sverige med hjälp av medborgarpanelen och ingå i nästa valundersökning i Sverige som kommer genomföras i september 2022.

Magnus Sjöström, SCB, påminde om det medskick som gått ut med kallelsen till mötet där bland annat SCBs strategi presenterades. Ett förtydligande är att medias referenser inte avser alla "källa SCB" utan snarare att öka volymen där SCB har publicerat en analyserande text eller där en medarbetare refereras i egenskap av expert.

Johan Eklund informerade om att SCB levererat regeringsuppdraget om valdeltagandet och att det mottogs väl. I övrigt har hela SCB jobbat mycket med dokumentation under året. Ytterligare en del av SCBs strategi är att öka den digitala insamlingen. Generellt ska direktinsamling minska och den som sker ska i största möjliga mån göras digitalt, vilket innebär minskat användande av pappersenkäter.

3. Genomförda förändringar i PSU

Mikaela Järnbert och Amanda Hansson presenterade förändringar i Partisynpatiuundersökningens metod. PSU har två huvudmått, Val idag och Partisynpati. Tidigare har måtten tagits fram med olika metoder, men från och med maj 2020 används samma skattningsmetod för båda måtten. I samband med publiceringen uppdateras SCBs Statistikdatabas med omräknade skattningar från och med november 2010.

Metoden i PSU har i grunden sett likadan ut sedan undersökningen startade i början på 1970-talet. Jämfört med hur det såg ut då så har bortfallet i undersökningen ökat och det politiska landskapet ser annorlunda ut med fler partier. Utifrån detta har vi sett ett behov av att uppdatera metoden, till en metod som är anpassad till dagens, och framtidens, förutsättningar.

Det blir små skillnader i skattningarna med nya viktsystemet på övergripande nivå men en något större effekt för finare redovisningsgrupper. Detta gäller i synnerhet för partier där stödet från kvinnor och män skiljer sig mycket. Den nya skattningen är mer precis, och tillåter mer detaljerad statistik. Totalt har ett tiotal olika modeller analyserats. Som underlag för ändringar har metodundersökningen från 2018 använts.

SCB har även introducerat en "lutarfråga" som används för imputering och tagit bort blockfrågan som inte fungerar med nuvarande politiska läge.

Generellt inkom få synpunkter på metodjusteringen efter implementeringen i juni. Ett fåtal personer undrade över förändringar i tidigare publicerade värden.

4. SCBs demokratistatistik framöver

Denna punkt är en fortsättning på tidigare diskussioner om gränsdragningar mellan Valmyndighetens och SCBs redovisning av val- och demokratistatistik. Vad borde SCB publicera? Denna diskussion är också vältajmad med valmyndighetens arbete att se över sin redovisning. Borde SCB utöka sin redovisning av kontextuell data och svara för bevarande av denna typ av information för framtida forskningsbehov? Med kontexten menas, hur många röstningslokaler fanns, vilken typ, antal förtidsröstningsställen, var de ligger osv.

Från användarrådet kom synpunkter om att det är viktigt att uppgifter sparas eftersom de kan användas för att utvärdera en valreform. Möjligen räcker det att den kontextuella datan finns bevarad, den behöver inte nödvändigtvis publiceras då det framförallt är specifika behov som efterfrågar detta. En annan sak som är intressant i sammanhanget är valgeografi – exempelvis hur ändrar sig olika distrikt över tid? Möjligen skulle kontextuell data kunna sparas i Svensk Nationell datatjänst, SND och därmed vara tillgänglig för forskare.

Även ur ett journalistiskt perspektiv är det viktigt att uppgifter bevaras, då de används mycket i samband med val. Intressant med frågor om avfolkning och röstande exempelvis. Viktigt att bevara historisk data och att det finns tillgängligt. Kan också finnas intresse från olika

kommuner kring dessa frågor och därmed värdefullt att det finns sparat på ett och samma ställe. Även resultat på lägre nivåer så som valdistrikt är mycket intressant och SCB borde kunna hålla dessa uppgifter också längre bakåt i tiden.

SCB och Valmyndigheten bokar in ett möte för fortsatta diskussioner och återkopplar till användarrådet efter det.

5. Digital demokratidag 2020 och 2021

På 2020 års helt digitala demokratidag var det nästan 400 anmällda. Många kommuner och regioner var representerade. Som mest 269 på youtube, dagen direktsändes även på SVT2 där det stundtals var över 35 000 tittare. 99 personer svarade på utvärdering och dessa var väldigt nöjda överlag och tyckte att det var lagom långt med 2,5 timmar.

Datum för 2021 är inte bestämt. Men det blir digitalt i någon form, möjligen även på plats. Detta möjliggör också att fler har möjlighet att delta. Tanken är att dagen ska handla om demokratin 100 år. Möjliga ämnen är hur deltagandet förändrats över 100 år och om gränsdragningarna för vem som får rösta fortsatt kan förändras exempelvis åldersgränsen. Ett annat tänkbart ämne är demokratistatistiken över 100 år och den historiska användningen av denna. Vilken roll har statistiken haft? Dessutom kan man fokusera på hur jämställdheten ser ut inom demokratin idag efter 100 år av allmän rösträtt.

Beroende på läget med Covid19 kan det ju vara intressant att lyfta det även 2021. Sverige skulle kunna genomföra val även i Coronatider. Handlar om informationskampanjer kring att rösta när det är tomt osv. Den största risken är kuverten som vi slickar igen.

6. Övriga frågor

Henrik Oskarsson redogjorde för amerikanska väljarbarometrar. Inga tecken på Shy Trump voters utan snarare att de är svåra att få tag på. I jämförelse är det mycket lättare att hamna rätt i Sverige.

Men i Sverige finns tydliga minnes effekter. Cirka $\frac{1}{4}$ kommer i slutet av en mandatperiod inte ihåg vilket parti de röstade på, eller minns fel kring partivalet fyra år tidigare. Det tycks lättare att komma ihåg partier som har stora framgångar i ett val än partier som har dalat i opinionen.